

Basisstof 1 Organismen**organisme**

levend wezen

levenskenmerken

de kenmerken van het leven waardoor je organismen kunt onderscheiden van de levenloze natuur

levend

een organisme dat levenskenmerken vertoont

dood

een organisme dat geen levenskenmerken meer heeft

levenloos

iets wat nooit heeft geleefd

Basisstof 2 Groei en ontwikkeling**groei**

het groter en zwaarder worden van een organisme

zaadhuid

het vlies dat om een zaad zit

navel

de plaats waar een zaad heeft vastgezet aan de moederplant

poortje

een opening in de zaadhuid

kiem

het begin van een nieuwe plant

kieming

het uitgroeien van de kiem tot kiemplantje

zaadlobben

de eerste blaadjes die boven de grond komen

levenscyclus

ontwikkeling van jong tot volwassen organisme

ontwikkeling

veranderingen in de bouw van een organisme

Basisstof 3 Metamorfose**larve**

de vorm die een dier heeft voordat het een metamorfose ondergaat

metamorfose (gedaanteverwisseling)

verandering van lichaamsbouw en levenswijze van een dier

stadium

fase in het leven bij de metamorfose: ei, larve, pop, imago

cocon

omhulsel dat een rups heeft tijdens de metamorfose

pop

de rups met cocon

imago

een volwassen vlinder

Basisstof 4 De mens**lichamelijke ontwikkeling**

veranderingen in de bouw van het lichaam

motorische ontwikkeling

het leren van bepaalde bewegingen

geestelijke ontwikkeling

de ontwikkeling van het verstand, het gevoelsleven en de persoonlijkheid

levensfasen

een periode in het leven van een mens

baby

periode in het leven van een mens van 0 tot 1,5 jaar

groeispuurt

een periode van snelle groei

peuter

periode in het leven van een mens van 1,5 tot 4 jaar

kleuter

periode in het leven van een mens van 4 tot 6 jaar

schoolgaand kind

periode in het leven van een mens van 6 tot 12 jaar

puber

periode in het leven van een mens van 12 tot 16 jaar

puberteit

periode van sterke lichamelijke en geestelijke ontwikkeling (12 tot 16 jaar)

adolescent

periode in het leven van een mens van 16 tot 21 jaar

volwassene

periode in het leven van een mens waarin hij geheel zelfstandig is (duurt tot ongeveer 65 jaar)

oudere (bejaarde)

periode in het leven van een mens boven de 65

Basisstof 5 Fotosynthese**voedingsstoffen**

stoffen die nodig zijn voor de groei en ontwikkeling van je lichaam

glucose

een soort suiker waarvan een plant de andere stoffen kan maken waaruit hij bestaat

fotosynthese

het proces in een plant waarbij glucose gemaakt wordt met behulp van energie uit licht

fossiele brandstoffen

brandstoffen die gevormd zijn uit resten van dode organismen die miljoenen jaren geleden in de zeebodem zijn terechtgekomen (zoals steenkool, aardolie en aardgas)

grondstoffen

stoffen waarvan producten gemaakt worden

Basisstof 6 Allemaal anders**gestroomlijnd**

lichaamsvorm die voor weinig weerstand zorgt

uitdroging

het verliezen van veel water

kegelsnavel

korte snavel die veel kracht kan zetten en daardoor geschikt is om zaden mee te eten

pincetsnavel

puntige snavel om insecten mee te vangen

haaksnavel

scherpe snavel die geschikt is om een prooi mee kapot te scheuren

priemsnavel

snavel waarmee diep in een natte bodem geprikt kan worden

zeefsnavel

snavel waarmee water langs een zeef geperst wordt, waardoor voedsel in de bek blijft zitten

zoolgangers

dieren die op de hele voetzool lopen

teengangers

dieren die op hun tenen lopen

topgangers

dieren die op de toppen van hun tenen lopen

schutkleur

kleur waardoor dieren bijna onzichtbaar zijn voor vijanden

Extra stof 7 Voedingsgewassen**voedingsgewassen**

planten waarvan mensen delen gebruiken als voedsel

Extra stof 8 Nestblijvers en nestvlinders**nestblijvers**

dieren die na de geboorte hulpeloos zijn

nestvlinders

dieren die snel na de geboorte het nest verlaten